

Đôi ngôi sao nhạc sĩ nhạc Dân Tộc Việt Nam Khắc Chí - Ngọc Bích

2006.06.25

Soạn giả Nguyễn Phương

Trong những năm gần đây, cộng đồng người Việt định cư tại Montréal, Toronto, Vancouver và người bản xứ Canada được thưởng thức các buổi trình diễn rất đặc sắc và độc đáo về các nhạc khí dân tộc Việt Nam của đôi ngôi sao nghệ sĩ Khắc Chí và Ngọc Bích.

Nữ nghệ sĩ Ngọc Bích.

Năm 1997, tại nhà Văn Hóa Frontenac Montréal, tôi được dự khán và quay film buổi trình diễn nhạc dân tộc Việt Nam của đôi nghệ sĩ tài danh Khắc Chí - Ngọc Bích. Hôm đó có hơn 500 khán giả người Canada và chỉ có độ chừng 20 khán giả Việt Nam. Có lẽ vì việc tổ chức buổi trình diễn đó là do bà Mary Thauberger tổ chức trong khuôn khổ giới thiệu âm nhạc theo thể loại " World music " trong cộng đồng đa văn hóa của Canada, quảng cáo được đăng trên báo Pháp và Anh Ngữ, khán giả Việt Nam không được thông báo.

Tôi có ghi hình ảnh và âm thanh ra DVD tặng cho các bạn già của tôi ở Montréal và chiếu cho nhiều bạn khác xem nhân các buổi sinh hoạt thân hữu. Tất cả những người được xem và nghe đôi nghệ sĩ Khắc Chí - Ngọc Bích trình diễn qua đĩa DVD đó đều rất thích thú và hâm mộ tài nghệ độc đáo của đôi nghệ sĩ tài năng này.

Đến tháng 7 năm 2005, trong khuôn khổ của đại hội nhạc Jazz Quốc Tế tổ chức tại Montréal, hơn 200 khán giả Việt Nam và hàng ngàn khán giả Canada và cộng đồng đa sắc tộc định cư tại Montréal đã say mê theo dõi nghệ thuật trình diễn linh động của đôi vợ chồng nhạc sĩ Khắc Chí và Ngọc Bích qua phân sử dụng trên 12 nhạc khí dân tộc, phần lớn là những nhạc cụ làm bằng ống tre, ống nứa của các vùng cao nguyên Việt Nam.

Đến tháng 4 năm 2006, hàng trăm khán giả Việt Nam và hàng ngàn khán giả Canada thuộc nhiều sắc tộc lại một lần nữa được thưởng thức tài nghệ hiếm có của đôi nhạc sĩ Khắc Chí và Ngọc Bích tại các sân khấu của bốn trung tâm Văn Hóa lớn tại thành phố Montréal.

Các loại nhạc cụ dân tộc

Đàn Tr'ưng là cây đàn gồm các ống tre nhỏ xếp theo hình những thờ ruộng bậc thang ở cao nguyên, nhạc sĩ đánh đàn bằng hai thanh tre, âm thanh đàn Tr'ưng gợi nhớ núi rừng Đà Lạt những đêm trăng sáng, trong ánh lửa bập bùng bên cạnh bờ suối, chúng tôi đã từng say mê thưởng thức tài nghệ đàn trung của các bạn nghệ sĩ dân tộc thiểu số.

Giữa thành phố Montréal văn minh và hiện đại, giữa một rừng người đủ mọi sắc tộc của xã hội đa văn hóa của Canada, bất ngờ nghe lại được tiếng đàn Tr'ưng, chúng tôi ngây ngất tưởng chừng như được nghe lại suối âm thanh vừa xa xôi huyền bí vừa có âm hưởng của dân tộc thiểu số Việt Nam, những âm thanh bập bùng xa vắng đó đã chuyên chở tâm hồn chúng tôi bay bổng, vượt qua hàng vạn cây số để trở về khung cảnh hoang sơ của miền núi rừng nhiệt đới Việt Nam.

Đàn kơ ní là cây đàn giống như cây đàn nhị, cây đàn cò của miền Nam nhưng không có bầu cộng hưởng. Đàn Kơ Ní có hai dây, người nhạc sĩ dùng vĩ đàn miết vào hai sợi dây đàn, âm thanh truyền theo hai sợi dây, chỉ được nối với một miếng lam nhỏ bằng nhựa nằm trong khoang miệng của người nghệ sĩ. Khi đàn, người nghệ sĩ dùng khoang miệng của mình làm bầu cộng hưởng để khuếch đại âm thanh của tiếng đàn Kơ Ní. Âm thanh Kơ Ní có tiếng vang vọng tự nhiên, mang vẻ thần bí. Trên sân khấu, ngoài cây đàn bầu, vợ chồng nhạc sĩ Khắc Chí- Ngọc Bích thường sử dụng từ 12 đến 14 nhạc cụ, phần lớn làm từ ống tre, ống nứa. Trong số nhạc cụ này, nghệ sĩ Khắc Chí giới thiệu 3 nhạc cụ hoàn toàn có nguồn gốc Việt là đàn Bầu, đàn Klong Pút và đàn Kơ Ní. Ngoài ra họ còn sử dụng các nhạc cụ bắt nguồn từ một vài dân tộc thiểu số Thái. Mèo, Ba Na, và một số quốc gia Đông Nam Á. Đó là đàn Tr'ung, đàn Đinh Pá. Tre Lắc, cồng chiêng, sáo tre, sáo trúc, khèn, sáo Mèo cùng những nhạc cụ gỗ.

Nhạc cụ tự tạo

Thêm vào những chương trình trình bày các loại nhạc cụ truyền thống đã kể, Khắc Chí và Ngọc Bích còn khiến cho khán giả rất thích thú với 4 loại nhạc cụ do họ chế tạo ra, gọi là nhạc cụ tự tạo, như cây Sáo Dài cho hai, ba người thổi cùng một lúc. Đây là cây sáo bắt nguồn từ dân tộc Khơ Mú ở vùng Bình Trị Thiên dùng cho những cặp tình nhân thổi để tỏ tình với nhau trong những đêm trăng sáng bên bờ suối.

Từ cây sáo tình tự của dân tộc Khơ Mú, Khắc Chí Ngọc Bích chế ra cây sáo dài có thể dùng cho 2, 3 người thổi cùng một lúc, hai người thổi ở hai đầu và một người thổi ở giữa. Một nhạc cụ tự tạo khác được gọi là Sáo Bóp. và hai nhạc cụ tự tạo khác là Đàn Quạt và hai ống tre để thẳng đứng được gọi là Bàng Bu.

Thưa quý thính giả, Nguyễn Phương xin mời quý vị thưởng thức âm thanh của cây đàn Klong Pút. Cây đàn Klong Pút là một nhạc cụ kết hợp bằng một số ống nứa rỗng. Người nghệ sĩ dùng hai tay vỗ như kiểu vỗ tay, trước miệng ống nứa để tạo ra một luồng hơi phát ra những âm thanh trầm ấm mô phỏng theo tiếng vọng của thiên nhiên.

Nhạc sĩ Khắc Chí và Nữ nghệ sĩ Ngọc Bích

Nhạc sĩ Khắc Chí sinh tại Nghệ An trong một gia đình có truyền thống âm nhạc. Khi lên 4, anh theo gia đình gồm có cha mẹ và hai em ra Hà Nội. Khắc Chí theo học nhạc từ khi lên 8 tại trường âm nhạc Việt Nam theo hệ sơ trung dài hạn 11 năm và tốt nghiệp vào năm 1969. Sau đó anh được lưu lại làm giảng viên âm nhạc ở trường. Sau đó anh học thêm về kiến thức âm nhạc Tây Phương, hòa thanh, phối khí và học về bộ môn âm nhạc và nhạc cụ cổ truyền ở một nhạc viện nước ngoài ở bậc đại học. Trong suốt nhiều năm, Khắc Chí là giảng viên đàn bầu và cũng là người được đánh giá là đã sử dụng đàn bầu lão luyện nhất Việt Nam. Khắc Chí đoạt được nhiều giải thưởng âm nhạc ở trong nước cũng như quốc tế và được cử làm chỉ đạo nghệ thuật cho các dàn nhạc dân tộc đi trình diễn ở nhiều nước trên thế giới.

Nữ nghệ sĩ Ngọc Bích sinh tại Hà Nội, là con út của một gia đình có 3 người con. Tuy ở trong một gia đình không có truyền thống văn nghệ nhưng Ngọc Bích đã tỏ ra có một năng khiếu đặc biệt về âm nhạc khi cô theo học lớp đàn bầu lúc được 8 tuổi. Ngọc Bích đã học trong 14 năm, hết bậc sơ cấp ở trường Nghệ Thuật Hà Nội, rồi bậc trung cấp ở Nhạc Viện Hà Nội và sau khi tốt nghiệp đại học, cô được mời làm giảng viên ở trường âm nhạc Hà Nội. Tại bậc đại học, Ngọc Bích học với thầy Khắc Chí. Trong một thời gian dài sau đó, một thầy một trò hiểu nhau, cảm phục tài năng và cùng yêu mến tánh tình của nhau, Khắc Chí và Ngọc Bích đã chính thức thành hôn năm 1988 tại Hà Nội.

Từ năm 1988 đến năm 1992, Ngọc Bích đã theo chồng trong đoàn nghệ thuật nhạc dân tộc đi trình diễn ở nhiều nước ngoài trong đó có Hoa Kỳ, Canada, Singapore, Thái Lan, Nam Hàn. Trong những chuyến lưu diễn đó, ngoài cây đàn bầu, cặp ngòi sao nhạc sĩ Khắc Chí và Ngọc Bích thu hút được cảm tình và sự tán thưởng nhiệt liệt của khán giả các nước qua tài sử dụng đàn Trưng, đàn Klông Pút, đàn Kơ Ni và nhiều loại đàn với âm thanh lạ đối với khách thưởng ngoạn Tây Phương.

Sau cuộc trình diễn của đôi danh tài Khắc Chí - Ngọc Bích, khán giả Canada và khán giả Việt Nam tranh nhau bước lên sân khấu để quan sát các nhạc cụ lạ và hiếm thấy, nhiều người han hỏi hai nhạc sĩ, xin chụp hình chung lưu niệm và hỏi mua nhiều CD và kèn môi của nhạc sĩ Khắc Chí. Tôi cũng mua được hai CD nhạc Khắc Chí Ensemble.

Một số đồng bạn trong hội Tuổi Vàng Rồng Vàng Montréal nói lần sau khi hai nhạc sĩ tài năng Khắc Chí Ngọc Bích đến Montréal trình diễn thì ngoài các thông báo trên báo, xin anh em nào biết tin trước thì báo với nhau đi nghe nhạc cho thỏa lòng thương nhớ quê hương.

Thưa quý thính giả, hôm nay Nguyễn Phương xin giới thiệu hai nhạc sĩ diễn tấu với những nhạc cụ tự tạo như Sáo Bóp, Sáo Dài, đàn quạt, Sáo Mèo, tấu đàn bầu với đàn nhạc Giao hưởng và Ngọc Bích sẽ ca các bài lý với cây đàn bầu đệm của Khắc Chí.

Tưởng cũng nên nhắc lại hai nhạc sĩ Khắc Chí và Ngọc Bích dưới tên nhóm nhạc Khắc Chí Ensemble, là nhóm nhạc sĩ Việt Nam đã được các đại hội âm nhạc quốc tế các nước Hoa Kỳ, Canada, Malaysia, Brunei, Pháp, Đức, Ý, Tiệp Khắc, Phần Lan, Indonésia, Thái Lan, Bỉ, Anh Quốc... mời tham gia trình diễn. Nhạc sĩ Khắc Chí và Ngọc Bích được giới báo chí Âu Mỹ thường gọi là những « Sứ giả của âm nhạc truyền thống Việt Nam », hai nhạc sĩ tài năng này được mời trình diễn trong Đại Nhạc Hội Mùa Hè Québec (Festival d' Été de Québec) nhân dịp kỷ niệm 350 năm thành lập thành phố này và Đại Nhạc Hội Nhạc Jazz Quốc Tế tại Montréal mặc dù âm nhạc cổ truyền Việt Nam không có chút liên quan đến nhạc JAZZ, nhưng theo Khắc Chí cho biết những tiết mục của họ có chung « tính cách ngẫu hứng » khi trình diễn như thể loại nhạc Jazz quốc tế này.

Hai nhạc sĩ Khắc Chí và Ngọc Bích sử dụng trên 10 nhạc khí dân tộc và 4 nhạc khí tự tạo rất độc đáo, phần lớn là những nhạc cụ bằng ống tre, ống nứa của các vùng cao nguyên Việt Nam. Vợ chồng Khắc Chí - Ngọc Bích được mời tham dự nhiều Đại Hội Âm Nhạc Quốc Tế không hẳn chỉ vì nghệ thuật sử dụng những nhạc cụ lạ mắt với âm thanh lạ tai đối với người Âu Mỹ mà còn do nơi khả năng âm nhạc của họ. Cả hai đều tốt nghiệp về khoa âm nhạc dân tộc và có một quá trình nhiều năm hoạt động với tính cách quốc tế trong thể loại « World music » tại hải ngoại. Khắc Chí và Ngọc Bích có chân trong Hiệp Hội Nhạc Sĩ Hoa Kỳ AFM (American Federation of musician) là một nghiệp đoàn nhạc sĩ quốc tế được thành lập từ năm 1896 tại Hoa Kỳ và Canada.

Tiếng Sáo Mèo, âm thanh nghe mênh mông xa vắng, như tiếng vọng trong rừng thẳm, đó là tiếng lòng của các chàng trai Hơmông vùng núi rừng Việt Nam thổi sáo Mèo để bày tỏ mối tình đơn sơ mộc mạc của mình. Nghe như có tiếng suối reo, tiếng thác ngàn âm ỉ, tiếng con mễnh tạt hay tiếng con chim hồng hoàng cao các gọi đàn những lúc hoàng hôn, tiếng Sáo Mèo vừa thiết tha quyến rũ, vừa như chơi với trong cõi hư vô.

Trái với âm điệu của sáo Mèo, tiếng đàn tre lắc do các ống tre được lắc để va chạm vào thành đàn, tạo nên những âm thanh đặc biệt. Ngọc Bích vừa diễn lắc ống tre, vừa múa duyên dáng trong tiếng ca vui tươi sinh động.

Khắc Chí và Ngọc Bích còn khiến khán giả thích thú với bốn loại nhạc khí tự tạo như cây sáo dài cho hai, ba người cùng thổi một lúc, cây sáo bắt nguồn từ dân tộc Khơ Mú ở vùng Bình Trị Thiên dùng cho những cặp tình nhân thổi. Một nhạc cụ tự tạo khác được gọi là Sáo Bóp, phỏng theo cái kèn Bóp của người bán hàng rong, Khắc Chí tạo ra 6 cây sáo bóp, mỗi cây có 3 âm thanh, tổng cộng 6 cây sáo bóp có 18 âm thanh khác biệt. Nhạc cụ này được tuổi trẻ học sinh Hoa Kỳ hoan nghênh khi Khắc Chí dùng Sáo bóp kết thúc chương trình bằng một bài dân ca Hoa Kỳ như bài « Oh! Susana ».

Nhóm Khắc Chí Ensemble đã được mời trình diễn ở hàng trăm trường Trung Học, Tiểu học và Đại học ở Montréal, Toronto, Vancouver, và ở hàng trăm trường học của nhiều tiểu bang Hoa Kỳ. Họ được mời giảng dạy các nhạc cụ Việt Nam tại khóa A Châu, đại học British Columbia (UBC) tại Vancouver.

Thưa quý thính giả, quý vị vừa nghe Khắc Chí hát ru ba miền và tự đệm bằng tiếng đàn bầu. Khán giả người Canada, nói tiếng Anh và tiếng Pháp nhưng khi được nhạc sĩ Khắc Chí yêu cầu hòa hơ theo âm điệu trữ tình của điệu hò Đồng Tháp, họ cũng thích thú hòa hơ được như những khán giả Việt Nam.

Sau đây Nguyễn Phương xin mời quý thính giả nghe nhạc sĩ Ngọc Bích hát bài Lý Qua Cầu, Khắc Chí đệm đàn.

Năm 1992, Nhạc trưởng Khắc Chí hướng dẫn nhóm nhạc « Khắc Chí Folk Band » sang Canada trình diễn suốt một tháng tại nhiều thành phố lớn, khi đến Vancouver, hai vợ chồng Khắc Chí - Ngọc Bích xin định cư ở lại tại Canada.

Từ sau năm 1992 đến nay, các cuộc trình diễn của Khắc Chí và Ngọc Bích qua hàng chục nước trên thế giới cho chúng ta thấy rõ rằng âm nhạc cổ truyền Việt Nam thực sự có giá trị và hấp dẫn đối với người ngoại quốc và nhiều lớp khán giả trên thế giới nếu người nhạc sĩ biết chọn những tinh hoa của vốn âm nhạc phong phú của nhiều sắc dân khác nhau ở Việt Nam, biết biểu diễn một cách sinh động như các nhạc sĩ quốc tế khác.